

אוניברסיטת בן גוריון בנגב
המחלקה לחינוך
מגמה לפסיכולוגיה חינוכית – M.A

נושאים בסיסיים במחקר פסיכולוגי חינוכי- יישומי הערכה, תכנון והתמודדות בבי"ס

שנת הלימודים תשע"ו
מס' הקורס
מרצה

ליאור סומך

karental@bgu.ac.il

מספר הקורס א' 192-2-0294

מטרות הקורס

קורס זה מהווה את החלק הראשון ברצף של שני קורסים המכוון להגביר את יכולתם וכוונתם של פסיכולוגים חינוכיים לתרום לשיפורם של בתי ספר כסביבות רגשיות-חינוכיות. התרומה יכולה להיות בעיצוב סביבה בית ספרית המונעת פגיעה בהתפתחות תלמידים ואף בקידום סביבה התורמת להתפתחות אופטימלית, ביחוד בתחום הרגשי-חברתי. שני הקורסים משקפים גישה מערכתית לעבודת הפסיכולוג החינוכי, גישה הרואה במערכת בית הספר מוקד מרכזי בעבודה הפסיכולוגית-חינוכית. גישה זו שמה דגש על שימוש בידע פסיכולוגי-חינוכי לקידום המטרות הרחבות של בית הספר כארגון חינוכי: קידום התפתחות אופטימלית והעצמת המיטביות (well-being) של כלל באי בית הספר, מניעת פגיעה בצרכים בסיסיים, קידום חיים בקהילה אכפתית ומוסרית, ושיפור תהליכי הלמידה.

במסגרת הקורס ילמדו מושגים, מיומנויות וכלים בסיסיים הקשורים להערכת בית ספר כסביבה רגשית-חינוכית. כמו כן, יבורר מקומה של העבודה על שיפור בי"ס בזהות המקצועית שהמשתתפים מתחילים לגבש.

מבנה ודרישות הקורס:

הדרישות והמשימות נבנו במטרה לתמוך בתהליך הלמידה ההכשרה וההתנסות של הפסיכולוג החינוכי בראייה המערכתית. הקורס יתמקד בלמידה תיאורטית ויישומית של המיומנויות המהוות תשתית לעבודה זו ובהדרכה על עבודת השדה.

לקורס יש 3 מרכיבים: (א) למידה תיאורטית, (ב) התנסות בשדה (פרקטיקום) ולמידת מיומנויות הקשורות לרבדים המערכתיים של העבודה הפסיכולוגית, ו (ג) ההתפתחות האישית - מקצועית ובניית הזהות כפסיכולוגים חינוכיים.

חשוב להדגיש, כי מסגרת השיעור וההדרכות ייקבעו בהתאם לדרישות הקורס והשדה; חלק מהשיעורים יילמדו במסגרת כיתתית, וחלק במתכונת של הדרכות אישיות, זוגיות או קבוצות עבודה מצומצמות. הדגש בשנה א' הוא על למידה תיאורטית ויישומי בחבירה ובהלימה להיבט ההתנסותי של העבודה בשדה. כך ששני המרכיבים, התיאורטי וההתנסותי שזורים אלה באלה. העבודה בשנה ב' תכלול הפעלת תוכנית הערכה לאיתור מוקד רגשי- חברתי לשיפור בבית הספר והפעלת תוכנית התערבות בהתייחס למוקד הנבחר הרלוונטי למציאות הבית ספרית. מוקד השיפור יכול להיות קשור להיבט שנבחן השנה אך לא מחייב. כל המשימות בבית הספר תערכנה בשיתוף עם הפסיכולוג ובתיאום מוקדם עם צוות בית הספר.

הדרישות והמשימות נבנו במטרה לתמוך בתהליך החשיבה המערכתית של עבודת הפסיכולוג החינוכי והלמידה של המיומנויות המשמשות פסיכולוג כזה. במסגרת הקורס הסטודנטים ישתתפו בפגישות שבועיות באוניברסיטה ויבצעו משימות בבית הספר. פרוט המשימות ינתן במהלך הקורס וילווה בהדרכה בהתאם. הפגישות באוניברסיטה מתנהלות על בסיס ההנחה שהסטודנטים קראו את חומר הקריאה לפני הפגישה. על הסטודנטים להיות מוכנים לדיון מעמיק בחומר הקריאה במובן של העלאת שאלות, העברת ביקורת בונה, אינטגרציה וסינתזה.

הקורס מחייב:

- נוכחות והשתתפות פעילה בשיעורים בהדרכות ובעבודה המעשית בבית הספר.
- קריאת חומר ביבליוגרפי והצגת מאמר (סיכום + פרזנטציה)
- התנסות בעבודה בשדה (הערכה ממוקדת בבית הספר)
- הגשת עבודה בסיום הסמסטר

כחלק מפיתוח הזהות המקצועית על הסטודנטים לגלות אחריות רבה בעמידה בהתחייבויות שלהם כלפי בית הספר, השרות הפסיכולוגי-חינוכי, המרצים, וחבריהם בקורס. הדבר מתבטא בעמידה בלוחות זמנים, בביצוע המשימות על הצד הטוב ביותר, בשיתוף פעולה ועזרה, וביושר אישי ויושרה.

תכנית השיעורים ורשימת קריאה

כל הפריטים הביבליוגרפיים מופיעים ב highlearn

עבודת הפסיכולוג החינוכי בראייה מערכתית

פריט 1:

עשור, א. (1996). תפקיד הפסיכולוג כמקדם צמיחה בבתי ספר. שפיטו"ן, ביטאון של השירות הפסיכולוגי החינוכי בישראל, 6, 24-27.

פריט 2:

בטלר, ר. (תשמ"ז). התרומות האפשריות של הערכה פסיכו-ארגונית של מערכות חינוכיות לעבודת הפסיכולוג בבית הספר. בתוך: א. לסט (עורך): עבודה פסיכולוגית בבית הספר. (ע"מ 11-37). הוצאת מאגנס. ירושלים.

לקראת כניסה ראשונית לבית הספר - הכרות עם כלי הערכה

פריט 3:

בנימין, א. (1997). הריאיון המסייע. פרק 5, עמ' 80-106. תל אביב: ספרית פועלים. (קריאה להדרכה)

פריט 4:

Karl, T., (1988). Interventive Interviewing: Part III. Intending to Ask Lineal, Circular, Reflexive or Strategic Questions? *Family process*, 27, 1-15.

הקדמה אלימות

פריט 5:

זילברמן, ס., לוי, ר. (תשנ"ו). תרומות אפשריות של הראייה הארגונית של בית-הספר להבנת תופעת האלימות בתוכו. בתוך: א. לסט, ס. זילברמן (עורכים); סוגיות בפסיכולוגיה של בית הספר. (עמ' 223-249). הוצ' מאגנס. ירושלים.

תרומת גישות תיאורטיות שונות להבנת תופעת האלימות ופיתוח חשיבה ביקורתית ביחס להערכת תוכניות התערבות

פריט 6

מן העיתונות:

- 6.1 – כתבה מעיתון הארץ נעמה לנסקי (בשבילי בן אדם...)
- 6.2 - כתבה מהארץ online, רותי סיני, הוועדה נגד אלימות בוחנת את המודל של אילת: יותר סמכות להורים ולמורים
- 6.3 – כתבה מעיתון "ערב באילת", מהפכה בחינוך?
- 6.4 – עמוס רולידר ומיטל אוחיון לנווט בסערב. מאמר מתוך הד החינוך (2007) – משמעת או משמעות. עמ' 50-55.

פריט 7

Olweus, D. (1993). *Bullying at school: What we know and what we can do*. Cambridge, MA: Blackwell Publishers.

פריט 8

Olweus, D. (2001). *Olweus' core program against bullying and antisocial behavior: A teacher handbook*. Research Center for Health promotion (Hemil Center). Bergen, Norw

פריט 9:

עומר, ח. (2008). *הסמכות החדשה*. (פרקים 1,5,6,7,8) עמ' 15-47, 149-269. הוצ' מודן, בן – שמן.

פריט 10:

Fonagy, P., Twemlow, S. W., & Sacco, F. C. (2005). A developmental approach to mentalizing communities: II. The Peaceful Schools experiment. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 69(4), 265-281.

פריט 11:

Twemlow, S. W., Fonagy, P., & Sacco, F. C. (2004). The role of the bystander in the social architecture of bullying and violence in schools and communities. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 1036, 215-232.

פריט 12:

Fonagy, P., Twemlow, S., Vernberg, E., Sacco, F., & Little, T. (2005). Creating a peaceful school learning environment: The impact of an anti-bullying program on educational attainment in elementary school. *Medical Science Monitor* 11(7), 317-325

פריט 13:

Seligman, M. (1999). *The Optimistic Child: A Proven Program to Safeguard Children from Depression & Build Lifelong Resilience. Part iv*, v 115-295.

קיים גם בעברית:

זליגמן, מ. (2000). *ילדות אופטימית*. עמ' 107-261 (פרקים 4,5). הוצ' עם עובד.

פריט 14:

פיינברג, ע., קפלן, ח., עשור, א., קנת-מימון, י. (2008). צמיחה אישית בקהילה אכפתית – תכנית להפחתת אלימות ולקידום התחשבות בדרך תומכת אוטונומיה. *דפים*. 21-61. מכון מופ"ת, תל אביב.